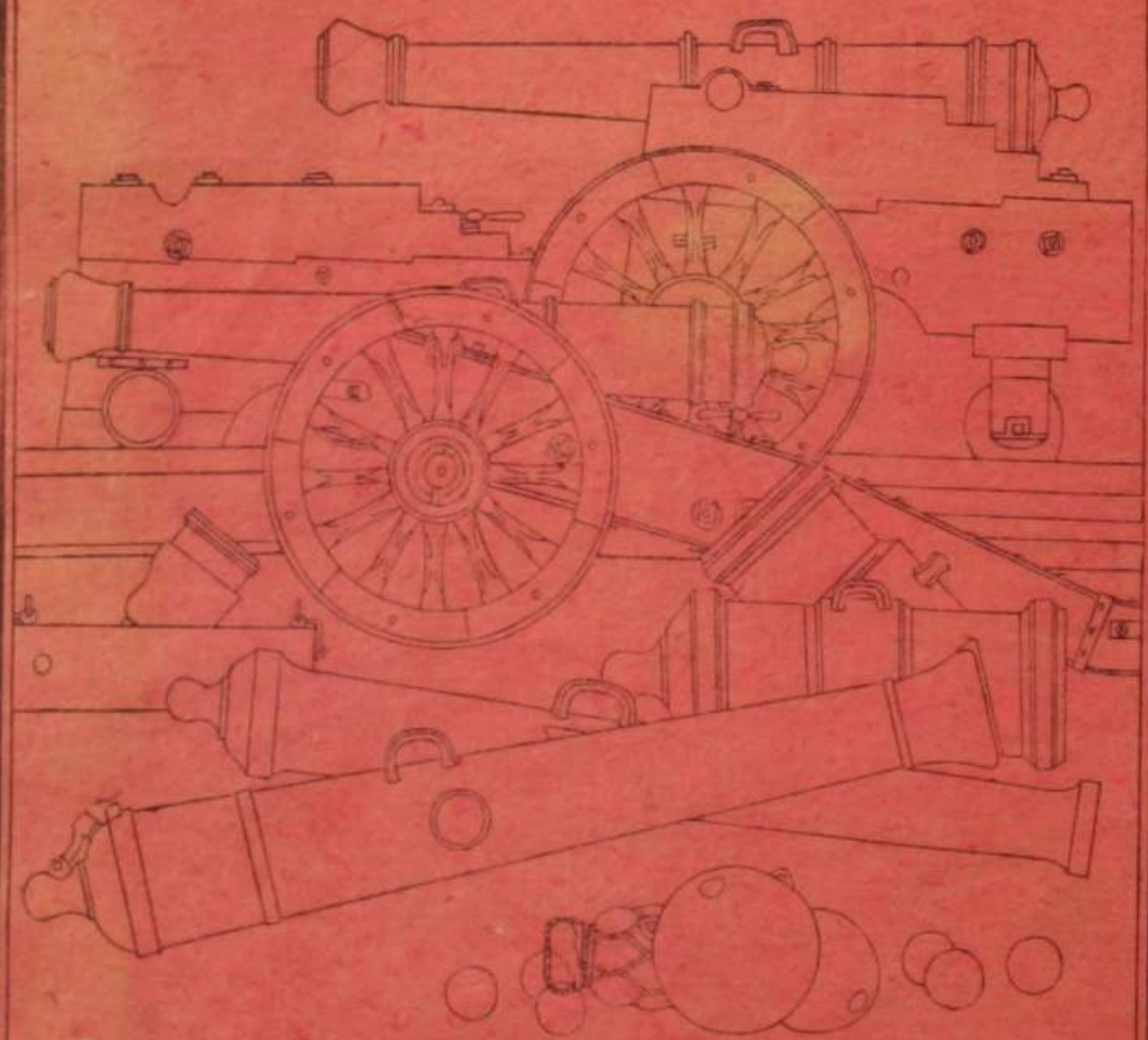

BATTERIJ
GESCHUT.

VOORSCHRIFT
TOT DE
BEDIENING
VAN HET
BATTERIJ-GESCHUT.

Uitgegeven op last van het Departement
van Oorlog.

'S GRAVENHAGE,
DE ERVEN DOORMAN.

1844.

E 65 1150

1.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

A. Op iedere batterij als eenheid beschouwd, zullen de opvolgende vleuermonden van den rechter vleugel af aan worden genommerd.

Naar gelang van het aantal dezer laatste en van de regelmatigheid hunner opstelling, zullen bij iedere geschuutsafdeeling onderofficieren of korporaals worden ingedeeld tot het geven van onderwijs of het houden van toezigt, terwijl in dezelvde rede twee of meerdere zulke afdeelingen onder het kommando van officieren zullen staan.

2.

Het geheel zal door éenen bevel, voerenden officier (batterij-kommandant) bestuurd worden.

B. De plaats deser verschillende officieren en onderofficieren is over het algemeen daar, waar kinne tegenwoordigheid vereischt wordt en zij het best de uitvoering kunnen gade slaan.

De hoornblasers worden bij den batterij-kommandant geplaatst.

C. De algemeene signalen, op last van den batterij-kommandant te geven, zullen door de officieren in kommando gebracht en door de onderofficieren op zijnen tijd worden herhaald.

Voor de instructie ingedeeld, zullen de officieren den degen trekken.

D. De exercitie - batterijen in de garnizoenen zullen zoo veel doenlijk, geheel als tegen eenen ernstigen aanval gewapend worden ingerigt, en van dwarswallen, kap,

3.

luipels of geschikte bergplaatsen voor gereedschappen enz. voorzien worden.

De opbouw en daarstelling van een en ander zal tot onderrigt van den artillerist moeten strekken; men zal dus daarbij alles in acht nemen, wat in oorlogstijd kan voorkomen (*).

(*) De keurston wordt tegen het vijandelijk vuur in eene nis van schans, korven enz. op eene geschikte plaats in dwarswal of borstmering geborgen. Intusschen zal men bij de exercitie, de nis gevoegelyk met oude bedden, gplanken kunnen voorzien.

De benapening zal bij voorkeur bestaan uit Nederlandsche vuurmonden, en mel uit twee van iedere soort ten aanzien der affuiten.

E. Bij bovenbedoelde batterijen zullen tevens worden beschikbaar gehouden, alle benoodigde werktuigen en gereed,

schappen tot de uitvoering van kleine oefeningen, de beregelingen van lasten enz.

Op dezelve zullen kardoezen, pijpjes, zunders, bilizen - allen met zaagmeel of merk gevuld - opgebonden lont, kanon, proppen, onderscheidene projectilen enz. worden geberigd en tot hetzelfde doel ook een schietgatblind aanwezig zijn.

F. De kruiskolten zullen naar plaatselijke gesteldheid op de meest doelmatige wijze, geplaatst worden tegen of langs de borstwering; bij gebrek aan ruimte tegen de dwarswallen in de strekking hinner langte, steeds ter rechter zijde van de bedding (x), doch alleen bij mortieren over het midden van den vuurmond; terzijde het laaggeveerdchap met deszelfs krossen, van of naar de zijde van het stuk zal gekeerd mezen, naarmate dit in een schietgat of overbank is geplaatst.

(x) Bij het gebruik van gewone bed,

dingen zullen die voorkanons van 18 en 24 pond op beleg. affuiten, uit 16 bedding planken bestaan en de onderliggers met korte vinden rib van dezelfde soort worden verlen, gd.

G. De kogels en karttsen zullen links, de kanonproppen rechts van het strik bij de bedding tegen de borstwering opgestapeld en voor sommigen, granaten, kogels voor de kogel, mortieren, steenen, spiegels en steen of kogelmanden, eene geschikte plaats aangewezen worden.

H. Alle kanons en houwers zullen buiten gebruik een derhalve telkens bij het eindigen der exercitien uit het water, de mortieren achterover leggende, op het midden hinner beddingen of zomen gesteld, derzelver mondingen en zundegaten behoorlijk gedekt worden en de raders der affuiten zoodanig wor,

den gekeerd, dat deze telkens op een volgend N^o. van de velgen blijven rusten.

I. Even zoo worden de handspaken en beken aan beide zijden der affuit triggelen de raders en de zijwang tegen de as gezet en de klauw handspaken bij mortieren op de armboiten gelegd. Rolspaken, oprij-, steel- en pinwiggelen, rigt- en stelblokken enz. zullen eveneens bij de vuurmonden verbleven.

K. Tot de uitoefening zij hier nog het volgende aanbevolen:

Op zorgvuldig laden en goed richten moet hoofdzakelijk worden gelet.

Bij het eerste onderrigt moet de onderwijzer zich bijzonder er op toelagen, om kort en duidelijste zijn. Hij moet den rekruiit zonder veel woorden te gebruiken, de verrigtingen voordoen.

Men houde zich met geene kinematige passen op, doch geïmagineer den

man vooral aan oplettend stilstaan en goede houding bij het stuk.

Alle bewegingen moeten langs den kortsten weg vaardig en tevens rustig worden uitgevoerd, en men verzuime nimmer, om bij het voordragen op aanhalen van eenige bijzonderheid, den man hier tevens bekend te maken met de reden waarom (x).

(x) B.v. N° 5 zal met gestrukten arm het kuingat gesloten houden.
Waarom? om meer buiten de richting van het schietgat en alhoewel beter gedeekt te staan.

L. Ten einde bij de eerste oefeningen van het meer gemakkelijke tot het moeilijker over te gaan, wordt als algemeen beginsel vastgesteld:

Dat aanvankelijk bij alle kanons tot de bediening vijf manschappen zullen worden ingedeeld, als waaren

de vuürmonden van het zwaarste kaliber, ten einde hun meer grondig de verrichtingen van iedere O^o in het bijzonder te kunnen onderwijzen.

Oven zoo zal men regelmatig, idshalve bij de eerste oeffening der manschappen de exercitie met de walaffuiten zonder ramen - door die met de belegeringaffuiten - en de exercitie met de gewijzigde kustaffuiten - door die der walaffuiten met ramen, doen voorafgaan.

Later in de klasse der geopen, de kanoniers overgaande, zal men zich echter bijzonder moeten beijveren op hetgeen in VII. 6. omtrent een verminderd getal manschappen is voorgeschreven en wel in overeenkomst met den staat van de indeling der manschappen, zoodanig, dat ieder kanon van 6 pond op belegering - en van 12 pond op walaffuit met drie, ieder kanon van 12 pond op

belegering- en vesting-affuit, ook van 24 en 18 pond op wal-affuit met hoogstens vier manschappen, geregeld en naar behooren worde bediend.

De rigter zal bij alle vuürmond, en steeds een kanonier en tevens stuks-kommandant zijn.

M. Naar gelang der vorderingen zal men:

1° Op de daartoe voorafgegane kommando's den onderwijzer doen tellen.

2° De manschappen selve doen tellen met inachtneming van gepaste tusschenpozen.

3° Alléén de kommando's bezigen.

4° Bij de bediening door geopen, de kanoniers alléén de algemeene en hoogkommando's doen hooren.

De eerste dier kommando's door de signalen aangegeven en door de officieren te doen, zijn door het teken (·) en de tweede, daarmee ter

uitvoering onmiddellijk overeenstemmende en door de onderofficieren te bezigen, door het teeken (·) aangegeven, diuid.

N. Tot de bediening van kanons en haumitsee worden de handspaken links en rechts bij de proppen en kogelstapels (ook de klauw-handspaken bij de mortieren) tegen de borstmering geplaatst.

Dezelve zullen alleen gebruikt worden naar gelang der behoefte (x); men zal intusschen niet versuimen, den kanonier al dadelijk bekend te maken met de wijze, hoe dezelve op het doelmatigste moeten worden aangewend.

(x) Zoo zullen b. v. tot het verplaatsen van zware vuurmonden wellicht alle de handspaken noodig zijn, bij andere slechts een verminderd getal, terwijl dezelve bij ligte, welke alleen met handen kunnen wor-

den voor- en achteruit gebracht, niet behooven te worden gebruikt.

O. Bij het werpgeschut zullen kalibersgenyze schoots- en werpstapelen worden gebruikt, ten einde den man behoorlijk met derselver inrigting en gebruik bekend te maken.

P. Door de zorg en onderverantwoordelijkheid van den officier of onderofficier, met het materieel der batterij belast, zal vóór de opening het laad- en verder gereedchap bij de vuurmonden worden gereed gesteld.

Q. De bedieningsmanschappen der onderscheidene vuurmonden, zoo dra zij ploeggenyze afgedaald en genummerd zijn, zullen in gelijke orde marcheren ter künner plaats in de batterij, zich aldaar stellen op één gelid, één pas achter de bedding of achter het uiteinde van het raam, door den onderofficier

worden bekend gemaakt met hunne onderscheidene functien en de voor ieder hunner bestemde gereedschappen, de wijze hoe die te plaatsen of om te doen, hunne standplaatsen of posten bij het stuk en voorts aldaar afwachten het kommando:

Dot vuren = gereed! (v)

No.	Naam	Post
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
31		
32		
33		
34		
35		
36		
37		
38		
39		
40		
41		
42		
43		
44		
45		
46		
47		
48		
49		
50		

Indeeling van de manschap

	Kanons van 20, 60 en 36 tt op wal-, van 20, 60, 36, 24 en 12 tt op kist - en van 24 en 18 tt op vesting- en belegering- affiuten.	Kanons van 24 en 18 tt op wal-, van 12 tt op vesting- en belegering- affiuten en korte koinij- tseers op idem.
Tot de bediening zijn noodig. (Behalve de onderwijzers)		
Kanoniers	5	4
Van deze is: lader N:	1	1
kardoesinsteker	2	2
aan- of ontsteker	3	3
kardoesdrager	4	2
rigter	5	4
Beurston	4	2
Bezem	2	2
Lontstok	3	3
Lontverlenger	3	3
Monddeksel of mondstop	2	2
Pijpjestasok	5	4
Ruimnaalden (1 Boor- en 1 Priem -) (2)	5	4
Zienderkuis	3	3
Zienderschaar (in de Zin- derkuis)	3	3
Zienderstok	3	3

pen en algemeene gereedschappen.

Kanons van 12 tt op wal- en van 1 tt op bele- gering- of pluten.	Kogel- en Steen mortieren en mortieren van 29 d ^m .	Mortieren van 20 d ^m .
3	5	3
1	N: 1 hulplader.	N: 1 hulplader en aansteker.
2	» 2 idem.	» 2 bliskruid- en granaatdraa- ger.
1	» 3 aansteker en bom- of projec- til en- drager.	» 3 lader en rigter.
2	» 4 bliskruid dra- ger en id ^m .	
3	» 5 lader en rigter.	
2	4	2
2	2	2
1	3	1
1	3	1
2	2	2
3	5	3
3	5	3
1	3	1
1	3	1
1	3	1

Bijzonder gereedschap, pen tot iederen vuurmond, met aanwijzing in de tweede kolom, door welke nummers dezelve bij de bediening ontrangen en behanderd zullen wor- den.	Kab- affuiten. met of zonder ramen.					
	80 en 60 ft	N ^o .	36, 24 en 18 ft	N ^o .	12 ft	N ^o .
Blanzetter	1	1en2	1	1en2	1	1
Aptrekker (voor de twee vuurmonden)	1	1en2	1	1en2	1	1en2
Buiskruisloos (2)	»	»	»	»	»	»
Buiskruismaat (in de be- ston)	»	»	»	»	»	»
Deklap	»	»	»	»	»	»
Draagbloom N ^o 1	»	»	»	»	»	»
Gereedschapmand	»	»	»	»	»	»
granaatdraagband N ^o 2	1	4	»	»	»	»
Handhaken	»	»	»	»	»	»
Handspaken	2 of 3	»	2 of 3	»	2 of 3	»
Kardoeskoker	1	4	1	4	1	2
Kernring	1	2	1	2	1	2
Klaaiw hands-paken	»	»	»	»	»	»
Kwadrant	»	»	»	»	»	»
Lepel (met krabber tot hou- mitsers) (voor twee kanons)	1	1en2	1	1en2	1	1en2

Lust-affuiten. gewone of ge- wijzigde.	Vesting, affuiten.						merkingen.	
	80 en 60 ft	N ^o .	36, 24 en 18 ft	N ^o .	24 en 18 ft	12 ft		
1	1en2	1	1en2	1	1en2	1	1en2	ingen voor het N ^o . van zijn later opgegeven; alle andere gevallen brijking der bedie- te zien. van dek- en vaag, en men ook de be- schapenvaachten en n betiegen. tafelen te hechten el der doos.
1	1en2	1	1en2	1	1en2	1	1en2	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
1	1en2	1	1en2	1	1en2	1	1en2	

Bijzonder gereedschap tot iederen vuur met aanwijzing in tweede kolom, door nommers dezelve bediening ontvangend behandeld zullen den.	Belegering-afritten.						Mor	
	Kanons.				Mortiers.		Kogel en steen	
	24 en 18 d.	N ^o .	12 en 6 d.	N ^o .	20 en 15 d.	N ^o .	Kogel en steen	N ^o .
Stanzetter	1	1 en 2	1	1	»	»	»	»
Aptrekker (voor de vuurmonden)	1	1 en 2	1	1	»	»	»	»
Buiskruitobus (2)	»	»	»	»	»	»	1	4
Buiskruitmaat (in de ston)	»	»	»	»	»	»	1	4
Deklap	»	»	»	»	»	»	1	2
Draagboom N ^o 1	»	»	»	»	»	»	»	»
Gereedschapmand	»	»	»	»	»	»	1	3 en 4
granaatdraagland	»	»	»	»	1	3	»	»
Handhaken	»	»	»	»	»	»	»	»
Handspaken	5	»	3 of 1	»	3	»	»	»
Kardoeskoker	1	4	1	2	1	2	»	»
Kernring	1	2	1	2	»	»	»	»
Klaauwhandspaken	»	»	»	»	»	»	4	»
Kwadrant	»	»	»	»	1	4	»	»
Lepel (met krabber mitsers) (voor kanons)	1	1 en 2	1	1	1	1	»	»

tieren.				Aanmerkingen.
29 d.	N ^o .	20 d.	N ^o .	
»	»	»	»	<p>De wijzigingen voor het N^o. van den ontsteker zijn later opgegeven; die voor enkele andere gevallen uit de omschrijving der bediening zelve te zien.</p> <p>In plaats van dek- en vaag lappen kan men ook de be- staande schapenvachten en aardtakken betiegen.</p> <p>De worpstapelen te hechten op het deksel der doos.</p>
1	4	»	2	
1	4	1	2	
1	2	1	2	
1	3 en 4	»	»	
1	2	1	2	
»	»	1	1	
1	3	»	»	
»	»	»	»	
»	»	»	»	
4	»	2	»	
»	»	»	»	
»	»	»	»	

Bijzondere gereedschap-
pen tot iederen vuurmond,
met aanwijzing in de twee,
de kolom, door welke nom-
mers dezelve bij de bedie-
ning ontvangen en tehan-
deld zullen worden.

Wal- affuiten.
met of zonder
ramen.

	80 en 60 lb		36, 24 en 18 lb		12 lb	
	N ^o	N ^o	N ^o	N ^o	N ^o	N ^o
Mes tot ontkappen	1	4	»	»	»	»
Morsmolven- Paar	»	»	»	»	»	»
Opzet	1	5	1	5 of 4	1	3
Rigtbakens	»	»	»	»	»	»
Rigtblok	»	»	»	»	»	»
Rigtliniaal	»	»	»	»	»	»
Rigtlood	»	»	»	»	»	»
Rollspaken	»	»	»	»	»	»
Stelblok	»	»	»	»	»	»
Vraaglap	1	4	»	»	»	»
Wiggen- Paar	} Stel-	»	»	»	»	»
		} Oprij-	»	»	»	»
			} Pin	»	»	»
Wischer (met aanzetter tot koudwater of krab- ber tot mortieren)	1	1 en 2		1	1 en 2	1
Zwengels	2 of 0	1 en 2	2 of 0	1 en 2	»	»
Zindgatdeksel	1	5	1	5 of 4	1	3
Zindgathuisfentje	1	5	1	5 of 4	1	3

Telst- affuiten.
gewone of ge-
nijzigde.

Vesting-
affuiten.

80 en 60 lb		36, 24 en 18 lb		24 en 18 lb		12 lb	
N ^o	N ^o	N ^o	N ^o	N ^o	N ^o	N ^o	N ^o
1	4	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»
1	5	1	5	1	5	1	4
»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	1	5	1	4
»	»	»	»	»	»	»	»
2	»	2	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»
1	4	»	»	»	»	»	»
1	»	1	»	1	1 en 2	1	1 en 2
»	»	»	»	1	»	1	»
»	»	»	»	1	»	1	»
1	1 en 2	1	1 en 2	1	1 en 2	1	1 en 2
0 of 2	1 en 2	0 of 2	1 en 2	»	»	»	»
1	5	1	5	1	5	1	4
1	5	1	5	1	5	1	4

merkingen.

gebruik bij alle vuur-
kalve bij mortieren
kaliber, met den geo-
stand verbonden.
rigtliniaal).

wordt niet meer
ge.

ne kanons alleen bij
n 36 lb.

Bijzondere gereedschappen tot iederen veld met aanwijzing in de de kolom, door welke ders dezelve lij de ning ontvangen en deld zullen worden

	Belegeling-appuiten. Mor					
	Kanons.			Houwis teers.		
	24 on 18 tt	N ^o	12 on 6 tt	N ^o	20 on 15 d m	N ^o
Mes tot ontkappen	»	»	»	»	1 3	1 3
Morsmolven - Paar	»	»	»	»	1 2	1 5
Opzet	1	5	1	4	1 4	»
Rigtlakens	»	»	»	»	»	2 5
Rigtblok	»	»	»	»	»	»
Rigtlinaal	»	»	»	»	»	»
Rigtleed	»	»	»	»	1 4	1 5
Rolspaken	»	»	»	»	»	»
Stelllek	»	»	»	»	»	1 5
Vaaglap	»	»	»	»	1 2	1 2
Wiggen - Paar	»	»	»	»	»	»
	»	»	»	»	»	»
	»	»	»	»	»	»
Wischer (met aanzet tot houwiter of ber tot mortieren	1	1	1	1	1	1
Zwengels	»	»	»	»	»	»
Zinogatdeksel	1	5	1	4	1 4	»
Zinogatkuisfentje	1	5	1	4	1 4	»

tieren .				Aanmerkingen.
29 d m	N ^o	20 d m	N ^o	
1	3	1	3	Voor het gebruik bij alle veldmonden, behalve bij mortieren van groot kaliber, met den geasnaat draagband verbonden (of 1 met de rigtlinaal). De rigtspaak wordt niet meer gebruikt. Bij de gewone kanons alleen bij die van 36 tt.
1	5	1	3	
»	»	»	»	
2	5	2	3	
»	»	»	»	
1	5	1	3	
1	5	1	3	
»	»	»	»	
1	5	1	3	
1	2	1	2	
»	»	»	»	
»	»	»	»	
»	»	»	»	
1	1	1	1	
»	»	»	»	
»	»	»	»	
»	»	»	»	

(1) Jeder afzonderlijk door de klop der pijpjestasch gestoken en met een riempje op deselve vast gebonden.

(2) Zoo lang er geene model van bus, kruisbus sal zijn aangenomen, sal men bij mortieren van groot kaliber van eene zinderbus en bij mortieren van klein kaliber van eene meel, pulverbuis gebruik maken.

I.

Kanons op Belegerings- appuiten.

a. 24 en 18 ll.

In orde de batterij = (Marsch!) (.)

1. N° 1 plaatst het laadgereedschap in de kruishouten.

N° 2 zet den kernring op, neemt den mondstop uit, en plaatst dien nevens de linker handspaken en den bezem bij den kogelstapel.

N° 3 hangt de zinderbus over den regterschouder, plaatst lontverberger, lont- en zunderstok midden onder de kruishouten (op elders) zoo veel mogelijk gedekt en de handspaken rechts tegen de borstwering.

N° 4 bergt de feurston op de daarvoor ingerigte plaats, doet eene kardoes in den koker en stelt dezen mede bij de borstwering na ook N° 3 en 5 bevorens van kleine munitien te hebben voorzien.

N° 5 goult de pijpjestasch voor het lijf maakt het riempje der priemruim, naald los, doet het zundgatklusfentje aan de rechterhand, plaatst den opzet in den lederen passant (x), neemt het zundgatdeksel af en plaatst dit bij den kogelstapel, stelt het stuk water, pas en steekt (zonder geraas) zijne handspak met het dikke einde 0, 3 in den klupmitering.

(x) Deze passant wordt bij ernstig gebruik of bij oepening links tegen de achterzijde van het stel, kalf (staartkalf bij Malappuiten) gespijkerd.

2. Zoodra deze voorbereidselen gemaakt zijn, stellen de manschap pen zich op hunne posten

Allen 0, 5 buiten de velgen van de raden, N° 1 en 3 rechts, N° 2, 4 en 5 links van het stuk, allen front naar hetaure. N° 1 en 2 0, 4 voor, N° 3

en 4 even zoo veel achter de asarmen, N° 5 0, 4 achter den driifbol.

Achteruit = Het stuk!

3. (De onderwijzer telt.)

Den! N° 1 en 2 stellen zich aan de raden. N° 1 vat met de rechter, N° 2 met de linker hand eene der beneden, waarts gekeerde speken, met de andere hand eene der bovenwaartsche, zich gereed houdende, om met de eerste te heffen en met de laatste te duimen.

N° 3 en 4 nemen ieder eene handspak, steken dezelve met het dikke einde door de speken der raden tegen de velgen, met het uiteinde onder de rijningen vattende.

Allen zijn met den rug naar de borstweering gekeerd.

N° 5 neemt zijne handspak (welke voor de eerste maal bereids geplaatst is) gereed, om, altijd zonder lichten, den staart te bestiren.

4. Free! Zoodra N° 1 ziet, dat de

manschappen gereed zijn, telt hij op een' slependen toon: één en schielijk daarna: twee, waarop allen te gelijke werken.

N° 5 zorgt, dat het stuk recht wordt achteruit gebracht.

5. Zoodra het kanon ter lading vol, doende is terug gesteld, zegt N° 1 voor allen hoorbaar: halt! bij deze waarschuwing richten alle manschappen zich op; N° 3 en 4 plaatsen kinne handspaken staande buitenwaarts tegen de naaf; N° 5 legt het einde van de zijne op den grond.

Wisteert = Het stuk! (x)

b. Één! N° 1 en 2 stellen zich (zoo veel mogelijk gedekt) bij den kop van het kanon, gericht met den voorkant van de monding.

(x) Bij den aanvang zullen telkens de vuurmonden worden gevisteerd, later slechts voor zoo verre noodig, op bevel van den gezagvoerenden officier.

Het bovenstaande kommando alzoo daarna te wijzigen.

N° 3 neemt den aftrekker en geeft dien over aan N° 1, zorgende het laadgereedte, op altijd laag over de borstwering op de sool van het schietgat heen te brengen.

Twee! N° 5 treedt bij het kánogat en neemt de vuurraad in de rechte hand.

N° 1 brengt den aftrekker tegen den stootbodem en draait denzelfden twee malen rond van zich af.

Drie! Hault den aftrekker uit, geeft hem ter berging aan N° 3 over en ontvangt daarna van dezen op dezelfde wijze den lepel, op-wanneer aftrekker en lepel op éenen steel te zamen zitten, maakt N° 3, zoo laag mogelijk over het rad liggende, met denzelfden links-om-keerd en schuift hem in die stelling weder door aan N° 1 - de lepel is dan voor den monding gebracht.

Vier! N° 1 brengt met beide handen

den lepel in de monding, zoodanig, dat de opene zijde benedenwaarts en alzoo de korp of streep van de stang naar hem toe is gekeerd, schuift denzelfden daarna tot tegen den stootbodem en draait hem nu het onderste boven.

Vijf! N° 5 steekt rechtig en hoor,baar het kúndgat door.

Zes! N° 1 haalt den lepel bedaard uit, geeft denzelfden aan N° 3 terug en ontvangt van dezen den misfcher.

Wisch!

7. Een! N° 5 onderzoekt het kúndgat met de ruimnaald (x), sluit hetzelfde met gestreken rechter arm en maakt front naar de boordwering.

(x) Dit onderzoek geschiedt alleenlijk, wanneer na het schot op nieuw ge-wischt wordt.

Twee! N° 1 brengt den misfcher in de monding en verder tegen den stootbodem.

Drie! Leert denzelfden, door het ver-

vatten zijner handen, minstens éénmaal in het stuk rond.

vier! Haalt dien weder uit, en geeft hem aan N° 3 ter berging te, rug.

Gedurende het gebruik van den misfcher wordt deze door N° 1 steeds draaijende van links af - aangewend.

Men bevele noorts N° 2 aan, bij voorgaande en volgende verrigtingen der lading, N° 1, waar het noodig is, te helpen en dus aan ankeijk op zijne beurt te zorgen, dat de stang van den lepel, na gekeerd te zijn, behoorlijk wor,dt bestuurd.

Aanmerking. Het eerste tijd, vak der bediening tot vuren gereed! is hier ten einde. Zal men niet da,delijk tot laden overgaan, dan ko,mmandeert de onderofficier :

Op het kúndgat! (·), zúlfkes wor,dt door N° 3 verrigt en alle man,schappen hernemen kúnne posten.

In het omgekeerde geval blijft ieder waar hij is, en hij: Opent het vuur! (.), volgt terstond het kommando:

Laudt! (.)

8. Eén! N° 4 stelt zich met den kardoeskoker gereed, rechts achter N° 2.

Is het zwindgat gedekt geworden, dan neemt N° 5 het zwindgatdeksel af.

N° 2 ontvangt met beide handen de kardoes van N° 4 en brengt dezelve in het kanon met het bindsel naar voren.

N° 1 ontvangt van N° 3 eerste een kanonprop (tuigekenprop), daarna den aanzetter, en de kruidlading wordt door N° 1 en 2 bedaard tot tegen den stoot, bodem gebracht.

Twee! de kardoes wordt met een vasten druk aangezet en de aanzetter vlieg uitgehaald door N° 1, die hem in het schietgat of op de kruin der borst,

mering laat rusten.

N° 4, na den kardoeskoker te hebben geborgen, neemt den kokel, N° 3 den kanonprop.

Drie! Kogel en prop (of kartels) door N° 2 en 1 aangenomen, worden op dezelfde wijze geladen en (niet met stooten) aangezet als boven.

Vier! N° 2 veegt zoo noodig de bezding af.

N° 3 bergt den aanzetter.

N° 5 steekt de ruimnaald stevig in de kardoes en alle N^os hernemen hunne posten.

Vooruit = Het stiek!

9. Eén! alle manschappen stellen zich terstond front naart de borstworing en gereed, om op het tellen van N° 1 het stiek in batterij te brengen.

N° 1 en 2 merken daartoe op de tegenovergestelde wijze van hetgeene in 5 is gezegd.

N° 3 en 4 plaatelen hunne hand,

spaken in eene schuinsche rigting onder de velgen.

N° 5 bestuurt neder den staart van de appuut.

Aanmerking. Wanneer het stuk zich te moeijelijk beweegt, treden N° 3 en 4 een oogje, blik in de plaatsen van N° 1 en 2 (en omgekeerd).

Dree! De beweging begint, en zoo dra N° 1 ziet, dat de raden tot bij na tegen den stootbalk gekomen zijn, zegt hij: Halt! Op deze waarschoowing houden alle manschappen op te werken.

N° 5 neemt den handspak uit den klapmitsring en stelt dien tegen de borstmering.

Op... passen = Rig! (○)

10. Een! N° 5 treedt tusschen de zijwangen, neemt de riimnaald uit, plaatst de linker hand tot rustpunt op den driijbol en

geeft zeer bedaard en naar behoor, en, eerst de rigting over de beide hoogste punten van het kanon, daarna door gebruik van opzet en kerning de noodige verhoogingen mikt, wanneer geen bepaald doel zich aldaar voordoet, op den aan, gegeven afstand voor zich in den grond.

Hij wordt in het geven der rigting gevolpen door N° 3 en 4, die tot dat einde naar den staart treden en hunne handspaken onder de zijwangen plaatsen, om op het trekken van N° 5, welke daartoe meer of minder hard met de regter hand tegen den binnen- of tegen den buiten kant der regter zijwang zal tikken, den staart te verzetten.

Dree! Zij bergen hunne handspaken en hernemen hunne plaats, zoo dra N° 5 zich oprigt, om te monterren.

Monteert!

11. Tien! N° 5 richt het pijpje-voor, al van onderen - na en plaatst het voorzigtig in het kúndgat.

Drie! Treedt tusschen de rijman, gen uit.

Aanmerking. In denzelfden geest als bij 7; tweede tijdvak.

12. Zal het schot terstond worden gelost dan doen,

Drie! N° 1 en 2 ieder een' pas zij, waarts (links en rechts) van de borstwe, ring af.

N° 4 verwijdert zich om eene andere kardoes te halen.

N° 3 steekt den kúnder aan, houdt de vlam steeds naar de linker zijde en zoo veel mogelijk beneden, waarts gekeerd, begeeft zich ter hoog, te van het kúndgat boven den wind, altijd zijne rechter zijde naar den kúnder, mond wendende.

N° 5 treedt aan denzelfden kant

op het banket, om bij de ontsteking het schot maar te nemen en kommandeert, als daartoe het gunstige oogenblik gekomen is:

Vuur! (.)

13. Tien! N° 3 brengt, den arm be, daard ophépende en het oog op het kúndgat gevestigd den kúnderstok (-met de nagels naar boven) zoo hoog, dat de vlam van den kúnder den kop van het pijpje ontbrandt.

Drie! ligt terstond de hand op, snij, dt des noodig den kúnder af en stelt zich, na den kúnderstok te hebben geborgen, weder op zijnen post bij het kanon.

Aanmerking. In bijzondere gevallen, waar zulks noodig kan worden geacht, zal ook dit kommando bepaaldelijk door den onder, officier worden gedaan.

14. Om opnieuw te laden volgt ter, stond, naarmate het kanon min of

meer is terug gelopen:

(Achteruit = Met stuk' of mischt'.)

b. 12de.

1. Wordt op dezelfde wijze als 24 en 18de bij het ontbreken van een N^o. en der halve in overeenkomst met VII. 6. door vier manschappen bediend, met dien verstande echter, dat bij het voor- en achteruitbrengen van den vuurmond, N° 1 en 2 zich met of zonder handspaken aan de rader- en N° 3 met 4 zich als N° 5 in I. a. 3. stellen. - N° 3 bergt alsdan de handspaken.

c. 6de.

1. Als 24 en 18de bij het ontbreken van twee N^os, dus door drie manschappen.

9. De handspaken wordt hier niet bij het tellen van twee, doch eerst

na het volbrengen der rigting uit den klapmitsring genomen.

Bovenstaande omschrijving tot rigt, snoer of grondslag bij de bediening van kanons op alle andere soorten van affuiten (en ook van die van hoimitters) dienende, zoo zullen in de volgende omschrijvingen alleen die punten worden opgegeven, welke daarvan verschillen.

II.

Samens op malappuiten.

A. Met ramen.

a. 80 en 60 lb.

1. N° 1 en 2 bevestigen de zamengels.
- N° 4 hangt den granaatdraag, hand over den regter schouder links afhangende.
2. N° 5 plaatst zich over de trede.
3. Een! N° 1 en 2 werken mede op de handspaken, door N° 3 en 4 onder de achterarmboiten aangebragt.
5. N° 3 en 4 plaatsen hunne handspaken weder tegen de borstwering.
6. Een! N° 4 verwijdert zich tot het halen der granaat (*).
- (* Ten einde N° 1 en 2 zoo veel mogelijk gedekt blijven, zullen zij alleen waar zulks volstrekt noodig wordt, tijdelijk eenen voet op het raam of het spilhuis,

sen plaatsen, terwijl tot meer gemaklijk laden, noch hier noch elders, voetbankjes of andere hulpmiddelen mogen worden gebezigd.

Men bevele voorts N° 1 aan, om waar de hooge stand van de monding van het kanon zulks medebrengt, bij het laden met zwaare projectilen zoo veel hij kan te helpen; hij laat daarbij den aanzetter op de borstwering rusten.

Twee! N° 5 treedt op het raam, plaatst zich op den midden raambalk en, zoo noodig, met den linker voet op het staartkalf enz.

8. Een! N° 2 ontvangt, - of (wanneer N° 4 nog niet met de granaat terug is) neemt de kardoes en brengt dezelve in de monding.

Drie! N° 1 plaatst den kanon,

prop (indien derzelve niet aan den granaat klos verbonden is).

De granaat inmiddels door N°. 4 ontkapt, wordt nu omzigtig door N°. 1 en 2 ingebracht, met de buis in het midden gekeerd en aangezet of tegengehouden, tot dat,

Vier! N°. 5 behoort de ruimnaald in de kardoes heeft gestoken. Eerst hierna wordt de aanzetter uitgehaald enz.

N°. 5 blijft op het raam.

Aanmerking. Wanneer in enkele gevallen het gunstig oogen, blik zich voordoet, om zonder het stuk vooruit te brengen met spoed en goed gevolg een tweede schot te doen (hetgeen vooral bij vermindering der ladingen het geval zal kunnen zijn), moet N°. 4 op de waarschuwing van N°. 5 de trede uitnemen.

2. Het gebruik van handspaken

zal hier in de meeste gevallen onnodig zijn. Waar men de echter bezigt, zullen dezelve door N°. 1 en 2 worden aangebracht. N°. 3 en 4 werken als dan aan de raden.

N°. 5 volgt, gaande over den middenraambalk, de beweging van het stuk.

10. Tien! N°. 5 wordt in de rigting geholpen door N°. 1 en 2, welke zich achter N°. 3 en 4 om, begeven naar het einde van het raam, zich stellen aan de hantengels en deze met beide handen naar gelang der waarschuwing van N°. 5: staart-regts- of links! (naar mate de monding links of regts moet gebragt worden) gelijkmatig in beweging brengen tot: Halt! van N°. 5.

Twee! geholpen door N°. 3 en 4, welke zich ieder aan hinnen kant met de handen aan de stelschroef plaatsen, om deze volgens

de aanwijzing van: op! of af! te verdraaijen tot: halt! (x)

(x) Wordt het, bij het gebruik van oude of tot de affuuten te korte kanons in enkele gevallen noodig, de stelschroef door rigtblokken te vervangen, zal men daarbij te werk gaan als in III. a. 10.

Aanmerking. Bereegt zich de stelschroef te moeilijk, dan plaatst N° 3 eene handspak op het steun, hout en ligt daarmee wachtelijk het bodemstuk.

Drie! De onderscheidene N^os herne, men kunne posten, zoodra N° 5 de rigting heeft volbragt.

N° 3 steekt den zunder aan en stelt zich gereed, om vuur te geven enz.

11. Twee! N° 5 blijft zoo noodig, het hier somtijds bereegbare doel waarne, men springt tijdig en vlug van het raam en kommandeert:

Vuur! enz.

b. 38te.

1. Wordt op dezelfde wijze als 80 en 60te bediend met zoodanige wijziging, als de lading met kogels mede bren, gt en onder I. 8. is omschreven.

c. 24 en 18te.

1. Worden in denzelfden geest als 80 en 60te bij het ontbreken van één N^o en derhalve door vier manschappen, onder gelijke wijziging als boven in b. bediend.

Doordien zich intusschen aan de ramen, tot deze kalibers bestemd, geene zwengels of geene trede bevinden, volgt daaruit:

2. N° 4 plaatst zich over de buitenzijde van het achterraamverbindstuk.

10. Eén! N° 4 wordt in de rigting

geholpen door N° 1 en 2, welke zich met hunne handspaken begeven naar het einde van het raam en dezelve, ieder aan zijnen kant, biliten (of binnē) tegen de rollen onder het einde der vorken plaatsen, om de affluit te verzetten naar gelang der waarschooning, enz. . . .

Twee. De rigter zal hier veelal zelve de stelschroef kunnen bedienen of wordt daarin geholpen door N° 2 en des noods ook door N° 3 als bij 80 en 60 lb.

d. 12 lb.

1. Als in 0 is aangegeven, doch met slechts drie manschappen te bedienen.

B. Zonder ramen.

De walaffluit, als belegering affluit (in schietgaten enz. te bezigen) wordt als dan genoegzaam op gelijke

wijze als deze laatste bediend.

De groote raden worden tot dat einde verhangen door kleine ijzeren raden (rollen), ieder met vijf spaakgaten tot het voor- en achteruittrengen der affluit, in deze werken N° 1 en 2 met de handspaken, bij zware kalibers- naar gelang der behoefte - ook geholpen door N° 3 en 4.

De affluit wordt handspaken ter zijde links of rechts op de gewone wijze verplaatst; veelal zal zulks met minder moeite kunnen geschieden door de handspaken achter onder het staartkalf aan te brengen, en eens zins heffende te werken, en kan des noodig bij het voor- of achteruittrengen worden bestuurd met eene handspak, welke met het dunne einde in het affluitoog is gestoken.

De wijze van lading, het zij met granaten of met kogels, is geheel dit

het voorgaande te zien.

III.

Levens op kustspijuiten.

A. Gewone, met gewone
ramen.

a. 80 en 60 t .

2. N° 1 en 2 over het midden van de
grootte rol.

N° 3 en 4 0,5 zijwaarts.

N° 5 over de optrekklossen.

3. Eén! N° 3 en 4 plaatsen ieder hün-
ne rolspraak in een der bovenwaar-
tsche gaten van de rol, grijpen met
de beide handen het uiteinde van de,
selve, plaatsen front naar de borstwe-
ring können buiten waartsen voet op
de rol en hangen op de spaken, om
meerdere kracht te können uitoepe-
nen; N° 1 en 2 helpen.

4. Drie! N° 1 begint te tellen.

Zoodra zijne spraak voldoende
naar beneden is gebracht, zegt hij:

Vast! verplaatst daarop dezelve en geeft door: los! aan N° 2, te kennen, dat hij gereed is. Deze, welke eerst het stuk heeft in bedwang gehouden, herstelt nu ook zijne spraak en telt daarmede gereed op zijne beurt, zoo voortgaande bij afwisseling tot dat

5. Het stuk voldoende achteruit gebracht zijnde, halt! wordt aangegeven.

N° 3 en 4 houden dan tot N° 1 en 2 de wiggen voor de groote rol hebben geplaatst; zij berogen daar, na de rolspaken.

6. Eén! als in II. a.

Twee! N° 5 treedt op het raam.

8. Als in II. a. met dezelfde aanmerking.

9. Eén! N° 3 en 4 plaatsen nu de rolspaken in de achterwaarts gekeerde gaten en houden op de zelve dan om N° 1 en 2 gelegenheid

te geven, de wiggen weg te nemen; deze stellen zich daarna buitenwaarts aan de spaaken.

Twee! Als boven in 4, doch in voorwaarts beweging.

N° 5 volgt zonder af te treden de beweging van het stuk.

10. Eén! N° 5 wordt in het geven der richting geholpen door N° 1 en 2, die zich daartoe ieder met eene hand, spaak gegeven naar het einde van het raam en dezelve aanbrenge onder de binnen- of buitenzijde der rolklossen, tegen de rollen. Indien de appiit zich te moeyelijk beweegt, merken beide in dezelfde richting.

Twee! Daarna tot het verdraaijen der stelschroef (of waar deze niet bestaat, tot het verplaatsen der rigtblokken) door N° 3 en 4, die des noodig ieder met eene hand, spaak, geplaatst op de spraaktrappen der appiit, het bodemstuk lig,

ten.

Drie! N° 3 steekt den zunder
aan, enz.

11. Eén! N° 1 en 2 nemen de wig,
gen, gereed om na het schot de groo-
te rol te stoppen.

Twee! als in II. a.

b. 36, 24 en 18 lb.

1. Als in II. b.

B. Gewijsigde, met ramen tot
wal-afsluiten.

De bediening dezer onderschei-
dene vuurmonden wordt uitgevoerd,
wat de lading met granaten en het
gebruik der ramen tot zware kalib-
bers betreft, als in II; en wat de
lading met kogels en het gebruik
der ramen het ligte kalibers aan,

gaat, als in I en III.

IV.

Kanons op nesting-af,
púit en.

a. 24 en 18 tt.

1. De steelwiggen worden buiten ge-
bruik tegen de borstwering geplaatst;
het rigtblok in den rollooper gelegd.

4. N° 5 schuift het rigtblok voldoende
naar achteren.

5. N° 1 zegt: halt! zoodra de as der
appiit boven het tweede raam verbind,
stiek gekomen is.

N° 3 en 4 blijven als dan op hunne
handspaken leunen, om het stiek in
bedwang te houden, tot dat N° 1 en
2 hunne steelwiggen bij de steunen
onder de raden hebben gesteld enz.

6. Twee! N° 5 treedt op het rigt,
blok.

7. Dén! N° 3 en 4 plaatsen hun-
ne handspaken als in 3, doch met

het front naar de borstwering en
houden op dezelve aan, om N° 1 en
2 gelegenheid te geven de steelwig-
gen weg te nemen.

Zoodra deze geborgen zijn, slaan
laatstgenoemde de handen aan de
raden en laten op hunne beurt
tijd aan N° 3 en 4, hunne hand-
spaken te verplaatsen.

Twee! N° 1 telt enz.

N° 5 volgt de beweging met het rigt,
blok en treedt, zoodra het stiek in
batterij is, weder op het kelve.

10. N° 5 wordt bij de rigting gehol-
pen door de overige N^os die tot dat
einde met hunne handspaken naar
het einde van den rollooper treden,
om ter meerszijde tegen de schuur,
plaat te kunnen werken.

11. Twee! N° 5 treedt af, brengt
schuivende het rigtblok naar ach-
teren en plaatst het overeind onder
het uiteinde van den rollooper, om

dien te ondersteunen.

12. N°. 1-en 2 nemen hunne steelwigen, gereed om na het schot, de raderen bij de steunen te stoppen.

13. N°. 5 legt het rigtblok weder tegen de rol, alvorens naar zijne plaats terug te keeren.

b. 12) tt.

1. Als in I. b.

10. Tot het verplaatsen van het raam gaat N°. 3 naar die zijde, waar zijne hulp mocht noodig zijn.

12. Alléén N°. 1 neemt hier zijne steelwig gereed; N°. 2 haalt de kardoes.

V.

Shorte houwitsers op
belegering-appui,
ten.

20 en 15 d^m.

1. N°. 2 bergt de beuroton, voorziet zich van de morsmoeren, legt den vaaglap op het monddeksel, neemt de kardoes volgens opgave van den onderofficier, haalt kleine munitien enz., N°. 3 hangt den granaatdraagband om. N°. 4 als in I. a. N°. 5 plaatst wijders den kwadrant op het stelkalf en doet het rigtlood in de pijpjestasch.

3. N°. 1-en 2 gebruiken des noodig hunne handspaken als N°. 5 en 4 in I. a; N°. 3 en 4 als in I. b.

5. N°. 1 zegt: halt! zoodra de monding 0,5 binnen den stootbalk is.

6. Eén!..... N° 3 geeft den krabber aan N° 1, welke de ziel en voor, al de kamer reinigt. Na dezen te hebben uitgehaald, zwaait hij den, zelve bovenwaarts om, krijgt daar, door den lepel voor de monding en brengt dien in de kamer.

Twee! N° 4 steekt het zúndgat door.

Drie! N° 1 haalt den lepel uit, geeft den zelve over en ontvangt den misfcher, waarna N° 3 zich terug, dert tot het halen der granaat.

7. Eén! N° 4 sluit het zúndgat.

Twee! N° 1 brengt den misfcher in de kamer.

Vier! N° 1 verwacht den lijk, menden misfcherklos aan de monding met de linker hand (de na, gels naar boven), draait den steel met de rechter hand in het midden en de linker langs den steel laten, de glijden, bovenwaarts om en houdt hem ter hoogte van de borst,

de linker hand gerigt met de linker schouder, om plaats te maken voor N° 2 en tot aansetten gereed te zijn.

8. Eén! N° 3 stelt zich met de granaat (of kartets) achter N° 2.

N° 2 neemt de kardoes, plaatst zich voor de monding en brengt de, zelve bedoord achter in de kamer.

Twee! N° 1 zet met een vastendruk aan en bergt den aanketter.

Drie! N° 2, die intüschen de granaat, door N° 3 ontkapt, heeft ontvangen, plaatst dezelve (des noodig geholpen door N° 1), met de bitis naar voren en in het midden gekeerd, hangt de gezwinde lont vrij uit, enz.

9. Als in 1. b.

Zoodra het stik in batterij is, neemt N° 3 de handspak uit den klap, mitring, terwijl N° 4 van den onder, wijzer de mourschooving ontvangt, om tot schot, ricochet of worp de noodige verhooging te zoeken en

zijne schoots- en worpstoepel na,
ziet.

10. En! N° 4 treedt tusschen
de zijwangen, stelt het stuk (zon-
der of met behulp van rigtlood)
in de rigting en wordt daarin ge-
holpen N° 2 en 3 als in 1. a.

Twee! N° 4 gebruikt den opzet
of plaatst zich ter zijde van het
stuk om met den kwadrant (gesteld
op het bodemstuk in de strekking
van de as der ziel) de noodige
verhooging te geven enz.

11. Twee! Bergt den opzet of
houdt den kwadrant in de hand
tot na het afvuren van het stuk,
enz.

Bij de openingen zal telkens
na de beweging van het afsteken,
de granaat door N° 2 worden uit,
genomen en geborgen.

VI.

Mortieren.

a. van 29 duim.

In orde de batterij. = marsch! (c)

1. N° 1 plaatst den misfcher in de kr,
kruiskoulen en de kluuwhandspaken regts
tegen de borstvering.

N° 2 plaatst die even zoo links, nee-
mt het monddeksel af en stelt dit, be-
nevens den bettem en de gereedschaps-
mand met den dek- en vaaglap, lin-
ks van de kruiskoulen.

N° 3 plaatst den draagboom met de
handhaken regts, hangt de klunderbuis
over den regter schouder en stelt lont-
verberger, lont- en klunderstok op.

N° 4 bergt de beürston, doet eene
lading in de buiskruidbuis en plaatst
deze, na ook N° 3 en 5 van kleine mi-
nitien te hebben voorzien, op het mond-
deksel.

N° 5 gordt de pijpjestasch voor het lijf, maakt het rjempje der priem, ruiinnaald los, voorkiet zich van mo, remouwen en rigtlood en plaatst met behulp van N° 1 de rigtbakens op het rigtliniaal.

Daarna wordt de Mortier onder den te bekigen verhoogingshoek neder gelaten. Moet later soms het stelblok eene verplaatsing ondergaan, dan wordt gekommandeerd:

Overeind den Mortier! = geeft....
graden! (.)

Een! N° 1 plaatst het dunne einde van zijne handspak in de kamer.

N° 2 stelt zich met hem aan dezelve.

N° 3 plaatst de zijne dwars en met het midden onder het mondstuk (of bij 30° onder de handspak van N° 1).

N° 4 stelt zich aan het doorgestoken dunne einde. Allen met den rug naar de forstwerig.

Twee! op het tellen van N° 1 wordt

de mortier overeind gebracht tot diens waarschoüwing van: halt!

N° 1 bergt zijne handspak.

Drie! N° 5 verplaatst het stelblok, (buiten gebruik wordt hetzelve onder de kruiskolten nedergelegd).

Laat neder = Den Mortier!

Een! N° 1 stelt zich met N° 2, ieder aan zijnen kant (achter N° 3 en 4) met de handen aan het mondstuk en het oor.

Twee! De mortier wordt op het tellen van N° 1 zacht naar beneden gelaten.

N° 5 ziet toe, dat dezelve behoort, lijk op zijn steunpunt slikt.

Drie! N° 3 bergt ook zijne klauw, handspak en alle N° 5 stellen zich op kinne posten.

2. De vier eerste N° 5, 6, 7, 8 buiten de zijwanger over de armbanden.

N° 5 even zoo achter het midden van den steel.

Voort den Mortier = en rigt!

3. Eén! Alle manschappen nemen hunne handspaken en brengen die gelijkmatig aan onder de armbolten met het front naar de borstwering.

N° 5 steekt in middels het blindgat door.

Drie! N° 1 stelt, en de mortier genoegzaam vooruit gebracht zijnde, legt N° 5: halt! — gebruikt daarna het rigtlood- of -tusschen N° 1 en 2 intredende — het rigtliniaal, die op de mortier zijde, lings moet worden verplaatst en waar, schouwt in dat geval door:

Links of Rechts den Mortier!

of Rechts of Links voor!

of Rechts of Links achter!

De manschappen die zulks aangaat (allen nu front naar N° 5 makende) brengen hunne handspaken onder de insnijdingen van den stoel, binnenszijds van de hún tegenovergestelde zijwang.

N° 1 telt nogmaals, waar dit noodig

is, tot: halt! van N° 5. De handspaken worden daarop weder geborgen.

N° 5 bergt ook het rigtlood of trekt het rigtliniaal in. Hij stelt zich daarna links bij de monding, om het wisschen enz. gade te slaan.

Wisscht!

4. Eén! N° 1 neemt den krabber en stelt zich midden voor den mortier.

N° 3 en 4 verwijderen zich met den draagloos en de handhaken tot het halen van de bom.

(N° 3 snijdt in tijds de pleister van de luis los, zonder dezelve echter af te nemen.)

Drie! N° 1 krabt en wisscht, en gebruikt zoo noodig ook den vaaglap, door N° 2 aangebragt en daarna op de zijwang nedergelegd.

Drie! N° 1 bergt den wisscher.

Aanmerking. Als in I. a. 7. —

(Dekt den Mortier! (·))

Laadt! (·)

5. Eén! N° 2 neemt de buskruiddbus, welke door N° 5 geopend, omsigtig in de kamer wordt uitgeschied en waar, na het buskruid met de hand licht, tig wordt gelijk gestreken. Hij zie wijders zorgvuldig toe, er zich geene korrels in het leger blijven hechten.

N° 2 bergt de buskruiddbus.

N° 3 en 4 (en mogt soms N° 4 bij voorkomend gebruik der beurs, ton met buskruidmaat enz. deze nog hebben te bergen, dan is N° 1 daartoe beschikbaar), die intusschen reeds de bom zijn gaan halen, brengen deze, terwijl N° 3 den draagboom op den rechter, N° 4 (of N° 1) dien op den linker schouder draagt en zij even zoo met den rechter of linker voet aantreden, tot dicht voor het midden van den stoel.

N° 5 neemt de bom op
Drie! N° 1 (of 4) en 2 stellen

zich terstond mede aan den draagboom, ligten de bom boven de monding en laten die zacht in het leger af.

N° 5 bestuurt dezelve met de handen, haakt den draagboom los en laat dien aan N° 3.

Drie! N° 5 neemt de pleister af, hangt de gewinde lont vrijuit, plaatst de bom naar behooren en grept de handhaken aan N° 3 ter berging met den draagboom. N° 2 bergt den raaglap, neemt de bedding en alle N° 5 hernemen hunne plaats.

6. Waar het noodig mogt worden geoordeeld, de stelling van den mortier te veranderen of om eenigerlie oorzaak nogmaals na te zien, waarschoint N° 5:

Herstelt de rigting!

en men handelt als in 3.

In gewone omstandigheden volgt echter het kommando:

Monteert!

7. Eén! N° 3 zet het pijpje op.

Drie! N° 1 en 2 verwijderen zich met orde en gaan op de daartoe aangewezene meest gedekte plaats, op bij de oeffeningen 4 passen ach, ter het midden van de bedding.

N° 4 neemt de buiskruiddbus mede en gaat die op nieuw voorzien.

Aanmerking. Zal de mortier niet dadelijk worden afgestoken, dan dekt N° 5 denzelven en ontdekt dien later weder, alvorens naar het banket te gaan.

N° 3 begeeft zich met den lont en zonderstok 1 el achter en ter zijde van het zündgat en plaatst den lont, stok links van zich in den grond.

Drie! Stelt de linker knie ter aarde en steekt den zünder aan.

Waar! (.)

8. Als in I. 13.

Na dit kommando treden de man,

schappen weder op kinne posten.

N° 4 zet de buiskruiddbus op het monddeksel en neemt daarna, geholpen door N° 3, de bom met de handhaken weder uit.

9. Vooruit = den mortier en rijt!
ent.

In denzelfden geest als aanhan-
kelijk het omschrevene in I. tot de be-
dienting van kanons en kolmitzers,
strekt hier het bovenstaande tot grond,
slag van het volgende en zal het dus
voldoende zijn, nog op te geven.

b. Kogel- en steen-

4. N° 3 en 4 verwijderen zich tot het halen der projectilen, den spiegel en het steen- of kogelmandje.

5. N° 5, na de kruidlading te hebben ingebracht, plaatst den spiegel in het leger en waar zulks noodig is, het steen- of kogelmandje goed sluitende op denzelfven.

De mand met projectilen wordt hier links van de monding gesteld, laatdgenoemde door N° 3 en 4 ach, ter volgelijk aangegeven en door N° 5 geladen, spiegelgranaten bevorens door hen ontkapt.

8. N° 3 en 4 nemen hier de steen- of kogel mand en den spiegel weder uit, wordende bij de opening geene projectilen gebesigd.

c. Van 20 diim.

1. De functien van N° 3 zijn hier met die van N° 1 vereenigd, die van N° 4 met N° 2, N° 5 wordt N° 3.

Het op- en nedervaarts brengen van

den mortier geschiedt hier met de handen.

3. Tot het verplaatsen van den mortier rechts of links, gaat N° 1 of 2 naar de andere zijde over.

4. N° 3 wischt.

N° 1 haalt de granaat.

8. N° 2 neemt de granaat weder uit.

d. Van 13 diim.

Handmortier zullen in den geest van het bovenstaande en, wanneer dezelve geene verplaatsing behoeven te ondergaan, zelfs door één kanonier kunnen worden bediend.

VII.

Algemeene Aanmerkingen.

1. Bij gebrek aan kardoesen wordt de beürston (waarin mede de vereischte bus, kruidmaat) in vervanging van den kardoeskoker bij het stuk aangebragt.

Nadat het kanon gemischt is, geeft N° 3 den lepel aan N° 1 of deze kee, # denzelven na het visiteren breids in het schietgat tot nader gebruik ter neder gelegd en op het kommando:

Laadt! (Lén!)

Neemt N° 4 de lading uit de beürston, geeft die over aan N° 2, welke het buskruid schúdt in den lepel, die hem door N° 1 voorgehouden en met de lin, kee hand van voren gesloten wordt en geeft de ledige buskruidmaat weder aan N° 4 terug; deze bergt terstond de beürston, welke overigens bij geheel deraelver behandeling met de meeste be,

hoedzaamheid versorgd, en telkens onmiddelijk moet gesloten worden.

Twee! N° 1 geholpen door N° 2, (die thans alleen de stang bestúurt) brengt den lepel tot tegen den stoot, bodem, draait denzelven om, klopt den steel tegen den boven kant der mon, ding, haalt dien uit enz.

Drie! Ontvangt eerst den tusschen, prop, daarna den aazetter, brengt de, zen macht schúivende in enz.

Ook bij houwitzers is bij tamelij, ke verhooging deze wijze van laden toepasselijk.

2. Bij het bestaan van eenig slag, stelsel vervalt alles, wat voor N° 3 bij de onderscheidene vuürmonden met betrekking tot lont- en zúnder, stok, lontverberger en zúnderbus is gezegd.

Bij 1-maakt alsdan N° 5 den riem los en laat denzelven regts búiten de zijwang vrij aphangen.

Tot de ontteking stelt op het tel-
len van (Eén!) (N° 3 zich op het be-
paalde oogenblik in de aangegeve-
ne rigting en zoo verre achterwaa-
rts, als de lengte van den riem ge-
doogt, met het einde van dezen in
de regter hand, trekt hem op het kom-
mand:

Vuur! (Twee!)

met de noodige kracht naar zich
toe en laat denzelven dadelijk val-
len.

3. Na iedere derde of vierde lading
gedurende welke de kanonier op-
volgend in de meest gebruikelijke
opzet - of ricochetschoten en mer-
pen heeft gericht en die zoo noodig
volgens de aangifte van den onder-
wijzer telkens hulp heeft verbeterd, zal
men de manschappen tot andere
functien doen overgaan en daar-
toe, wanneer het stuk is achteruit,
gebracht, kommanderen:

Verwisselt van N° 4 = Marsch! (.)

Op het eerste gedeelte hangen
de manschappen hun klein gereed-
schap op de naaf, om den driifbol
op plaatsen het voor zich op het
raam of den stoel en allen, behal-
ve N° 2, maken linksom. Op het
tweede gaan allen voor zich uit,

N° 1 treedt in de plaats van N° 3

N° 3 » » » » N° 5

N° 5 » » » » N° 4

N° 4 » » » » N° 2

en N° 2 » » » » N° 1,

maken terstond weder front en her-
nemen de gereedschappen.

4. Sommigen, vooral in tijden van
beleg, kan de noodzaakelijkheid
zich voordoen, op het eerst gege-
ven sein het vuur te moeten sta-
ken.

Daartoe wordt gekommandeerd:

Houdt op = het vuur! (.)

Oogenblikelyk houdt als dan alle

verdere beweging in de batterij op, nadere beschikkingen worden in die houding afgewacht en van de beslissing van den bevelvoerenden officier zal afhangen, hoedanig bij ieder opvolgend stuk zal moeten worden gehandeld.

B. v. Alle ladingen te volbrengen en de ruïngaten te deken;

de reeds in gebragte iut te halen of af te trekken;

de stukken te onderzoeken, schoon te maken, te bekoelen, enz.;

of geledene schade aan raddes, beddingen en wat dies meer zij te herstellen.

De onderscheidene kommandanten zijn verantwoordelijk voor de onmiddelijk en naauwkeurige uitvoering dier bevelen, zullen derhalve alle daaromtrent in te brengen bescheiden, namens hün door onder,

geschikten laten doen en persoonlijk gehouden zijn, op hünne posten te verblijven.

5. Bij gewone exercitien zal, om te eindigen, worden gekommandeerd:

Borg = de geteedschappen (c.)

Bij ieder stuk behoort als dan de aangehangene lading te worden volbragt en doorgewerkt, tot dat de vuürmonden achtervolgens iut de batterij komen. De verrigtingen, bij den aanvang voor ieder N. beschreven, zullen alsdan in omgekeerde orde iutgevoerd en de overblijvende munitien zorgvuldig worden geborgen.

6. De geveende kanoniers zullen, als in eene tweede school verder grondig onderwezen worden, hoe met de bediening van senigen vuürmond voort te gaan, wanneer in het oogenblik van het gevecht manschappen komen te ontbreken.

De als hoedanig door den onder,

wijster aangegeven door N° 1 omkeert, stellen zich 4 passen achter het midden van de bedding of achter het uiteinde van het raam.

Wanneer één man ontbreekt worden de functien van N° 4 met N° 2 vereenigd (12te).

Wanneer twee manschappen ontbreken even zoo weder N° 3 met N° 1 (6te), terwijl bij het vallen van den derden man, de onderofficier intreedt of de bedieningen van 2 stukken worden vereenigd en als dan tevens wordt beslist, om telkens van het eene tot het andere stuk overgaande - weder vuur te onderhouden, of anders het minst merkwaardige derzelve tijdelijk buiten gebruik en derhalve zoo veel mogelijk terug te stellen.

Bij zware kolibers zal zulks somwijlen moeijelijk, doch daarom niet ondoenlijk zijn.

In het ergste geval, s. v. bij kanons

van 80 en 60 ℓ op walaffuiten, besture N° 5 zelve de stelschroef of worde daarin geholpen door de beide overige manschappen, welke behoren aan de zwengels hebben gewerkt.

Kuist-affuiten late men door de wiggen onderstopt staan, zoo als de zelve bij het laatste schot zijn terug geloopt enz.

Bij kolibers, vooral die van 15 diim, zeer gevoegelyk met drie manschappen te bedienen, vervallen het eerst de functien van N° 3, terwijl als dan diens verrigtingen door N° 1 ter rechter, door N° 2 ter linker zijde en door N° 4 aan den staart worden aangevuld.

Bij het ontbreken van een tweeden man zal de functie van N° 4 zoo veel doenlijk door den daarbij gestelden onderofficier worden opgenomen en op die wijze des noods, zelfs het vuur van twee stukken geregeld

kunnen worden voortgezet.

Terwijl eindelijk nog bij mortie-
ren de bovenstaande bepalingen zull-
len toe te passen zijn, wanneer men
met eenig overleg te werk gaat en
voor die enkele gevallen tot het aan-
brengen en plaatsen van de bom, N^o.
3 en 4 voor twee vuürmonden te za-
men kan bezigen.

VIII.

Beschoüend onderwijs.

Hetzelve zal zich naarmate der vol-
deringen in denzelfden geest trapsgewij-
ze opvolgen en uittrekken over de voor-
naamste onderwerpen, welk lot de ken-
nis en de bediening van het geschüt van
belang zijn.

1. Aanhangende derhalve met de
benaming der vuürmonden benevens
derzelver hoofddeelen en eigenschappen,
zal men dit voor zoo verre nodig, met
de beschoüwing van derzelver affuiten,
ramen en stoclen en de voornaamste
hodten en ijzeren deelen doen gepaald
gaan.

2. Het leggen der beddingen en
de kennis hinner onderdeelen.

3. De grondregelen der rigting, de
inrigting en het gebruik van kernning,
opzet, kwadrant, stelblok, werpstapelen

enz.

4. De kennis en toepassing der onderscheidene schoten en worpen; denkbeeld van bestreken ruimte onder verschillen de ladingen, vooral ook na den eersten opslag.

5. Het richten op bereegbare, hooger of lager staande doelen.

6. De samenstelling, eigenschappen en het gebruik der onderscheidene munitieën, ladingen en projectielen.

7. Hoe te handelen bij gemis van pijpjes, zondkers, lont enz., bij kogels of kartetsen die te klein zijn en meerdere diergelijke.

De meer geopenen verder.

2. Over de voorzorgen bij het doen van nachtschoten, het gebruik van gloeijen, de kogels, spiegelgranaten, brand- en lichtkogels steenen enz.

3. Het tijdelijk onbruikbaar maken van geschut en affutage - en omgekeerd

- de middelen tot herstel.

10. Het geheel of gedeeltelijk vernieuwen van hetzelfde, het vernagelen enz.

11. Het gebruik der eenvoudige visteer-instrumenten (praktisch).

Men zal bij deze oeffening het grootst mogelijk aantal manschappen bij denzelfden vuurmond vereenigen en daarbij tevens met die omzigtigheid te werk gaan, welke de aard der zaak vereischt.

12. Hoe te voorkien in niet-passen, de raden, stelschroeven en stelblokken.

Het gebruik van tappenlegers en tapvoeringen.

13. Voor zoo verre zulks niet het onderwerp eener bijzondere oeffening uit, maakt, in de benaming van eenige hoek, gedeelen van vestingwerken en de beoordeeling van afstanden, door schietgaten en schietgatblind gezien.

14. enz.

Signalen.

Gereed maken tot het vuur (Een halpappel)

Open van het vuur (id. met nog één stoot)

Ophouden van het vuur (id. met nog twee stooten)

Ruist (id. met nog drie stooten)

Bergen der gereedschappen (id. met nog vier stooten)

Handgrepen met de ar,
tibberie - sa bel.

Zes onderscheidene handgrepen alleen met dezelve worden uitgevoerd.

Tot duidelijkheid van het eerste onderdicht is ieder van deze, door telling in bewegingen gesplitst.

Bij ongeopenden zal eerst de onderwijzer tellen, daarna de manschappen alleen en men deze ten laatste gemennen, om, bij het enkele gebruik der kommando's, tot meerdere gelijkmatigheid, in de houding van 3 te blijven waakten ten einde op het teken met de sabel of degen van hem, die kommandeert, de 4e beweging te verrigten.

I Trekt uit = sabel.

(3 tempo's in 4 bewegingen, als
1, 2 - 3, 4.)

uit! (1.) De rechterhand wordt

aan het gevest gebragt, de vingers, met de nagels naar binnen gekeerd om de greep, en de duim langs den ring derzelve; de scheede wordt te gelijker tijd met de linker hand vastgehouden en eenigzins naar achteren gebragt.

Sabel. (2.) De rechter arm wordt op geheven zoo hoog als noodig is, om de kling van de scheede te bevrijden, de sabel loodrecht en de elleboog hoog. (3.) Loort langs den linker arm om, gezwaaid en voor het midden van het lijf gebragt, zoo dat de elleboog aan hetzelfde sliut en het onderste van het gevest op de stootplaat (niet bovenwaarts gekeerd) met den onderkant der kin gerigt en 0,15 daarvan verwijderd is.

De sabel wordt recht op en neer gehouden en de scheede losgelaten.

(4.) (Wenk!) De rechterhand wordt loort naar de rechter zij gebragt, zoo dat de muus op het heupgewricht steunt,

de scherpte der kling naar voren en eenigzins sluitenwaarts, de drie vingers en duim zoo verre mogelijk (niet de toppen alleen) om de greep, de pink geheel achter en tegen den ring derzelve.

Aanmerking. Om de sabel lang en zonder veel moeite in deze stelling te doen houden en tevens den man minder plaats in het gelid te doen beslaan, moet hij den elleboog zoo dicht mogelijk aan het lijf sluiten en de pols niet gewrongen zijn; de hand voorts zoodanig en zoo, veel naar voren worden geplaatst, dat de voorpunt van de stootplaat met den voorkant van het lijf gerigt is, de kling moet tegen den schouder en de binnensijde van den rand der epaulette rusten.

II. In (den) arm = sabel!

(2 tempo's in 3 bewegingen, als

1-2, 3.)

Arm! (1.) De sabel wordt voor het midden van het lijf gebracht, de arm benedenwaarts gestrekt, de elleboog aan het lijf gesloten en de scherpte links zoodanig houdende, dat met een 90° strekken linkerarm, de kling 0,05 boven het gewest kan worden aangevat, hetzelve geschiedt door de vier vingers plat en horizontaal vóór en den duim achter tegen denzelfven te plaatsen.

(2.) De rechter hand laat de greep los en wordt zoodanig verplaatst, dat de knop van het gewest op de beide voorste vingers rust.

Sabel! (3.) De linker hand wordt losgelaten en te gelijk met den rechter arm in hunne natuurlijke houding terug gebracht. De kling komt alsoo langs en de punt buiten den boven arm te liggen.

III. In (de) hand = sabel!

(Als voren.)

Hand! (1.) De sabel wordt loodrecht voor

het midden van het lijf en de linkerhand als in de 1^e beweging van II. aan de kling gebracht.

(2.) De rechter hand aan den greep geplaatst enz. als in de 4^e beweging van 1.

Sabel! (3.) De linker hand laat de kling los en beide de armen worden gelijk en vlug in de positie gebracht, welke almede in de 4^e beweging van I. is bepaald.

IV. Presenteert = sabel!

(2 tempo's in 2 beweging.)

Sabel! (1.) De sabel wordt voor de kin gebracht en gehouden als in de 3^e beweging van I., de pink noegt zich dier bij de overige vingers tot op het kommando: in den hand = sabel.

Het verplaatsen van den pink is bij deze beweging eenigzins moeyelijk, doch wordt door oefening als het ware eene hebbelijkheid, vooral,

wanneer men den man leert, daar, toe de sabel eenigzins door de hand te werpen.

In de hand = sabel!

(2) Op het laatste woord wordt de sabel weder in lens hersteld.

V. Inspectie = sabel!

(2 tempo $\frac{3}{4}$ in 4 bewegingen, als 1-2, 3-4.)

Sabel! (1) Verrigt de 1^e beweging van IV. (2) De sabel wordt recht voor uit gebracht tot op 0, 4 van de kin.

De inspecterende persoon neemt de sabel over en geeft die, na dezel, ve geinspecteerd te hebben, aan den man terug.

(3) De sabel wordt weder in de houding van (1) en daarna,

(4) in die van I. (4) gebracht.

Aanmerking. Deze beweging wordt nimmer in massa, doch door iedere man afzonderlijk verrigt, naar maate de inspecterende per,

soon opvolgend voor den man te staan komt.

VI. Steekt op = sabel!

(3 tempo $\frac{3}{4}$ in 5 bewegingen als 1, 2-3, 4-5.)

Op! (1) De sabel voor de kin gebracht als boven.

Sabel! (2) Met vaardigheid de rechter hand tot voor den linker schouder gebracht.

(3) De kling langs den linker arm omgezwaid, zoodat de punt beneden waarts en even in de opening der scheede zich bevindt, hiertoe het hoofd links en naar beneden wenden de.

Te gelijker tijd wordt de scheede met de linker hand aangeraat en bestuurd met de vier vingeren buiten - en den duim binnennaar, den rechter elleboog hoog.

(4) (Wenk.) De sabel met nadruk en hoorbaar ingestoken en het

hoofd weder opwaarts gekeven.

(5.) De linker hand laat de schede, de rechter het gevest los, beiden worden kort langs het lijf terug getrokken en hernemen de positie, in de eerste les der Soldaaten school bepaald.

Wanneer gedurende den marsch de sabel in den arm gedragen wordt, zal deze telkens op het kommando: halt! tegelijk in de hand worden genomen.

安政丙辰新鑄
操礮捷範

細見藏梓

